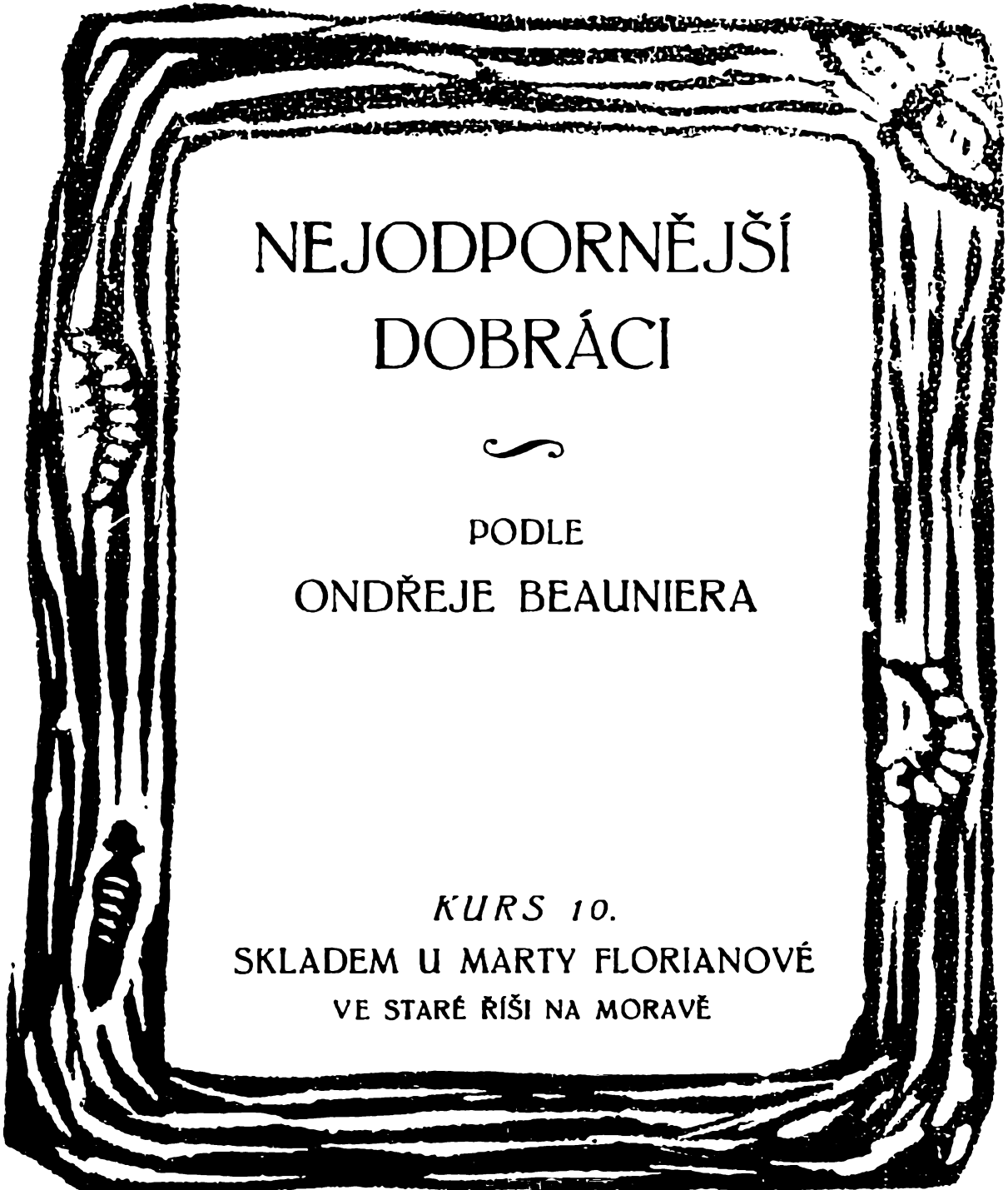

NEJODPORNĚJŠÍ DOBRÁCI

PODLE
ONDŘEJE BEAUNIERA

KURS 10.

SKLADEM U MARTY FLORIANOVÉ
VE STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

NEJODPORNĚJŠÍ DOBRÁCI.

Nejodpornější dobráci, takoví jsou v naší zemi strůjcové nepořádku, původcové nesmyslů.

Pozorujeme-li dnes naši zemi, řeklo by se, že jest vydána na pospas jakési zlořilé bandě; opravdu, takové to jest. Řeklo by se, že byla dobyta lidmi, kteří si teď dopřávají, co hrdlo ráčí. Jen je pozorujte při práci: všechno uvádějí ve zmatek, všechno rozkloubují, veřejné služby, národní sílu, ba i svědomí jednotlivců.

Jejich hanebný vliv lze pozorovati ve všech, i v sebe jemnějších podrobnostech života. Jest tím přímo zasažena duše společnosti.

Tato škůdná cháska jest všude. Má představitele ve vládě, ve sněmovně i v senátu, na universitách, na školách všeho druhu, v úřadovnách, v průmyslových dílnách, v redakcích novin, na ulicích, v hospodách, v salonech. Má svá činná střediska ve Velkém Orientu i v jednotlivých zednářských lóžích, ve sdruženích dělnických,

v syndikátech a všude ve skrytých koutech. Jest složena z osob velmi rozdílných a nerovných: což se nerekrutují ze všech vrstev společenských? A jsou mezi nimi bohatci i chudí, buržoové idělníci, diplomovaní intelektuálové („vzdělanci“), zlomyslníci, chytráci, nevědomci, žalostní nepodárci, hlupáci, vztekli pleťkaři, pomatenci.

Na venek se zdá, jakoby se vespolek neznali, tak jsou rozptýleni a četni. Jinak zase zdá se, jakoby všichni pracovali na umluveném plánu, taková jest jednota ve výsledku jejich zhoubných pletích.

Na ponejprv nepozoruje se síť, která je spojuje mezi sebou a shromažďuje. Ale hle, touto sítí jest jistá ideologie.

Nepravím filosofie, abych uchoval tomu slovu jeho důstojnost. Duch se vzpírá proti tomu, aby byla nazvána filosofií tato hromada všelijakých idejí, podobných ssutinám nebo štěrku. Jest to ideologie obdobná spíše oněm krámům

se starým železím, kde ve střepech a rzi objevíte staré nože, jež mohou býti dobré doraček, těžké pruty, jimiž možno máchat, mříže, jež možno dobře zasaditi, konečně zbraně na poťměšilé rány, jimiž možno dobře zmrzačiti.

Kde to všechno vybrakovali?

Nuže, rozhodně nemyslím, že soudobá anarchie vyplývá z nadbytku intelligence; oh, jistě ne! Ale, ať tomu už jakkoliv s hloupostí jednoho každého, to jest nesporno: jest ve vzduchu takové doby jako naše čím dál tím více idejí. A jsou všelijaké, i krásné i škaredé, pravdivé i falešné, hluboko se zadírající i malicherné, uklidňující i rozrušující, dobré i nebezpečné. Pocházejí ze všech dob a ze všech zemí; není znám vždy jejich původ. Nesouhlasí vespolek; jejich tekutá a pohybující se spousta jest chaotická, obludná. Žádný Pic de la Mirandola by nestačil, aby je všechny pojal; a žádná logika by je nedovedla spořádati. Jednou z nejvlastnějších, nejúčinnějších příčin soudobé anar-

chie jest mnohonásobnost, jest bouřlivé rozpoutání, jářku: ZUŘENÍ IDEJÍ.

Mnoho k tomu přispívá snadnost internacionálních styků. Dokud národové zůstávali u svých krbů, nebo jen se dívali za humna, každý uchovával poklad své víry, svých nauk a obyčejů. Střežili pečlivě malý soubor idejí, a naši předkové dokázali, že možno o nich žít. Dnes však to není již takové. I sebe nepatrnější filosof, dřepící v nejzaprášenějším koutě bibliotšky, i sebe pošetilejší snílek v ruských stepích působí svým vlivem na moderní myšlení. Jsme všichni, na různých stupních, ve vleku Hegelů a Tolstojů, i když bychom nebyli čtli ani řádky z těchto „mudrců“. A ku podivu: nerozšiřují se ideje toliko tiskem a přímým působením.

Putují po tmě, tajemně. Neví se, kdy a kterak přišly: jsou tu.

Nejsou, pokud jsou v oběhu, rytíři, oděnými v studené a nedotknutelné brnění. Spíše bych je přirovnal k malým organismům, neskonale poddajným a přilnavým jako nákažlivé plísně,

jež se přejinačují sebe nepatrnějšími okolnostmi, a jež se zbarvují měnlivými barvami prostředí. Kdyby se vrátili k svým vynálezům, nepoznali by jich, neboť když je pouštěli do světa, byly zcela jinaké. Štouchají se, když se střetnou; a při tom se poškozují a mrzačí. Pozměňují se podle toho, vcházejí-li do duchů hubených nebo hrubých. Těchto poběhlic, jež mají život tvrdý, přichytují se snadně všechny nemoce na jejich potulkách. Bývají brzy ošumělé a často hnusné.

Říká se, že lidská historie jest historií idejí. To není správně. Lidská historie jest správněji historií nesmyslů, jež dav a v jejich čele několik nebo i mnoho pitomců činí z idejí.

V žádné době lépe než dnes není viděti padělání idejí, jež přecházejí od filosofů na davy. Divadlo to jest příšerné.

Dav nevynalézá naprosto nic. Všechna jeho činnost záleží v tom, že znetvořuje, ochuzuje a brídí to, co se mu dává. Dělá žalostné systémy s drobtý, jež snáší odevšad bez výběru.

Ale dnes ještě ke všemu i to, co se mu dává, nestojí za nic. Jest mu to podáváno odpornými dobráky, kteří již dar zkazili.

Nikdy protichůdnost idejí nekvetla hojněji. Nikdy tak nežili národové ze lží, a ze lží tak chtěných. Nikdy zprostředkovatelé, kteří vždy byli mezi idejemi a dary, nebyli hovadštější a poťměšilejší.

A takto klamné ideje se rozšiřují po vlastech jako po krásné a staré látce moli a roztoči. Rozžírají je...

Jenže naši odporní dobráci jsou bachraři a hluční...

VÝVOJOVCI A POKROKÁŘI.

I

Naši drobní Darwinovci.

Cosí se doslechli o theorii Darwinově, o vývoji. A tu přátelé rozvratu a ustavičných změn a s nimi všichni maniakové pokroku ucítili své sousto a vrhli se na všechnu Minulost jako podnikatelé bourání na staré domy. Naši pobuřovatelé davů utvrdili se v přesvědčení, že každý z jejich činů, byť sebe surovější, posiluje obecný pokrok a dopomáhá blahodárnému vývoji. Tento optimismus jest velmi nebezpečný: vzněcuje intelektuální násilníky, lidi, jež trochu pessimismu v těchto věcech by užitečně usadilo na jejich místa. Oživování tolikerou nadějí, ti to lži-darwinisté, kteří jsou našimi pány, nespokojují se,

aby byli trpělivými diváky „vývoje“ sociálních forem. Oni vymáčkávají barbarsky plod z mateřského lůna Doby, nikoliv, aby jej zmařili, nýbrž aby zjistili *směr* vývoje pro budoucnost. A s jakým chvatem to činí! Jakoby se byli někde opozdili a jakoby se báli, že promeškají „křtiny“

Tak se stává, že jest odhazováno do starého ha-raburdí mnoho věcí, jichž by bylo bývalo možno ještě dlouho užívat, jež často, jen poněkud přizpůsobeny, nabyly by větší hodnoty než nové, na jejich místo dosazované. Naši „socialisté“¹⁾ s neuvěřitelnou snadností prohlašují zastaralými a zpátečnickými všechny ideje, jež se jim nehodí do jejich krámků. Toť přímo pomatenost. Zdálo by se přirozeno, když nauka vývojová selhává a se neosvědčuje ve správě věcí veřejných, že naši politikové se poohlédnou v Historii, zda z věkovitých zkušeností národů nebylo by možno čerpat osvěžení nynějšího postupu, zda by se v nich nenašla jiná ideologie, prostší, jasnější, a slibnějšího ovoce pro život činný. Ale jen

¹⁾ Slovo toto nesmí se zde brát v omezeném smyslu na stranu socialistů, nýbrž na všechny samozvance Moci ze všech stran, kteří tak činí!

promluvíte příznivě o něčem, co není v žádném vzta-
hu s jejich mlhavými utopiemi; jen se ošklíbnou,
zrovna jakobyste je zvali na ohledání nějakých pra-
fossilních nálezů, tak vzdálených od naší doby jako
zkamenělá vejce dinossaurova.

Společnost kapitalistická — minulost. Vlastene-
ctví, vojsko, námořnictvo a jakákoliv národní orga-
nisace na obranu země — minulost. Náboženství,
rodina, ctění práv bližního — minulost. Proč? Od-
povědí jen je vyhazov ze strany, ze spolku, ze schůze,
z hospody, kde jste se opovážili toto proč vysloviti.
A přece naše proč jest legitimní: máme-li obětovati
přítomnost a minulost nějakému snu, nějaké socio-
logické hypotéze, jsme oprávněni žádati jasnou od-
pověď. Neboť oběť jest nesmírná, jest to odeřnutí
stromu od kořenů. A když dotíráme v místech sou-
kromějších, kde není dosti rukou na vyhazov, žva-
tlaví utopisté pozdvihují obočí do oblačných záhad-
ností nebo — mlčí.

Jejich sen budoucnosti jest svorně jednotný v tom,
že chtějí pravý opak nejen toho, co právě jest, nýbrž
co od věků na zemi nevývratně trvá; a k odklizení

toho všeho mají jen jeden mocnářský důvod: *nelíbí* se jim to. Na příklad mají v ošklivosti náboženství, nerovnost, vlast. Tedy v budoucí společnosti nebude žádného náboženství, v budoucí společnosti všichni lidé budou si rovni, ba bude požadováno, by byli sobě i podobni. Konečně budoucí lidstvo nebude mítí hranic.

To vše se pěkně předem rozhoduje. Ale nemá-li býti náboženství, nesmí se od nás žádati, abychom *věřili* v něco, k čemu třeba mnohem více víry než ke všem dosavadním náboženstvím dohromady.

Ve skutečnosti historie nám dovoluje zjistiti, že žádná lidská společnost se nevyvinula neodvisle aspoň od nějakého náboženského idealismu.

Ve skutečnosti, ať sebe slavnostněji prohlásíte rovnost všech lidí, nezabráníte, aby nebyli větší a menší lidé, a když se zdá, že rovnost dostupuje svého ideálu, ocitá se jaksi samovolně pod rukou Neporovnatelného, o něhož se rozbíjí její nivelisační vlna jako o skálu. Potlačujete kasty, zrušujete třídy společenské, sestavujete skvostná prohlášení, v nichž se to hemží samou totožností; smí však mítí občan

Jaurés vdavech, jež srocuje, někoho sobě rovného? Má-li jen jednoho, jest ztracen!¹⁾

Ve skutečnosti vlasti jsou. Jedna hrozí druhé. Nevidím ani jedné známky, která nás opravňuje předvídati, že by národnostní vůle popouštěly. Máme arci humanisty a pacifisty; máme jich více, než se sluší na muže. Jak se jim to v hlavách zmotalo! Co si slibují od toho, když odzbrojí svou zemi, když přece při prvním kroku k tomuto odzbrojení ztrácejí možnost, aby se přesvědčili, zda soused také odzbrojuje? Byli v Evropě dva velicí pacifisté: car Ruský a naše radikální vláda.²⁾ Sotva car svolal své tak srdečné kongresy do Hagu, Japonsko utkalo ho bojem, jímž Rusko vykrvácelo. A naše radikální vláda nás přivedla do míst tak choulostivých, že ještě vlásek, a jsme v hrozně válce s Německem, jež nám může býti zhoubnou.³⁾

¹⁾ Psáno r. 1912. Poznámka taťo jest důležitá. Neboť jakmile se přihlásil „rovný“, byl Jaurés opravdu ztracen. Neboť tento rovný jest též zároveň srovnávající, jako ten s kosou v Sattlerově Moderním Tanci Smrti, na leptu „Rovnost“

²⁾ Opět připomínáme, že kniha vyšla r. 1912.

³⁾ Psáno r. 1912.

II

Darwin.

Nejpodivnějším jest, že Karel Darwin, jemuž se přisuzuje tolik nynějších bludů, byl přírodopytcem a nechtěl býti než přírodopytcem. O nic jiného se nestaral.

Stačí jen nahlédnouti do jeho života. Neznám v tom smyslu četby poutavější než denník, který vydal před dvaceti lety jeden z jeho synů. Najdete v něm Karla Darwina příjemného, prostého, jak bývají praví učenici, dbalí přísné správnosti svých poznámek. Mezi vědeckými pozorováními setkáváme se tam i s takovýmito řádky: „Naše ubožátko, Annie, narozená 2. března 1841, zemřela v Mal-

vernu o polednách, 23. dubna 1851 ...“ Následuje pak několik krátkých údajů, vztahujících se k povaze Annine, k jejímu pomíjejícímu půvabu. Dni i hodinu zaznamenává s přesností, jak má v obyčeji při zjevech přírodních. O citech, o zármutku, nic než to „ubožátko“

Třeba však čísti tuto snůšku fakt, aby bylo zjevno, jaké mínění měl Darwin sám o sobě. Jest — a velmi upřímně — překvapen, rozrušen hlukem, který se tropí kolem jeho děl. Nedopouští, aby byl pokládán za nějakého genia. Přiznává, že pracuje dobře, že jest úzkostlivý, že svá pozorování a své pokusy koná velmi pečlivě. Ale úsilovně popírá, že by byl úplným učencem; podle jeho mínění chybí mu dar generalisace.

Ano, Karel Darwin, dlouho se bedlivě studovav, prohlašuje, že jest zbaven tohoto daru, jest schopen toliko zaznamenávat drobná fakta a správně je určovati!

A co neudělali pavědátoři a fantasťe z jeho přírodovědeckých bádání!

Již za jeho doby „myslitelé“ všech sort chtějí roz-

šířiti skoro na vše metody a zákony, které naznačil a formuloval. Začínal opravdu jakýsi „Darwinismus“, jemuž Darwin za nic nechce propůjčiti svého jména; opakuje vytrvale a s důrazem, že ani za mák nerozumí těmto sněním: sám prý jen naznačil „přírodozpytnou hypothesu“ a nemohl pochopiti, jak hypothesa přírodozpytná může býti převáděna na lidské záležitosti. A na to stále a stále poukazuje, že on, specialista, nemá nic s těmito generalisacemi a zříká se všech těchto zneužití, při nichž důvodnost a oprávněnost naprosto pozbyly smyslu.

Kdyby byl věděl, až kam půjde tato slepá důvěřivost a do jakých pošetilostí zavede jeho neopatrné žáky! A zdá se mi, že by se mu bylo znechutilo všechno bádání, kdyby se mohl dověditi všech nesmyslů, jež na ně navěsí „stoupenci“

On byl samá opatrnost. Ve *Vzniku druhů* a v *Původu člověkově* mnohokrát s velkou péčí opakuje, že potřebuje neméně než pět nebo šest prvotních buněk a již rozdílných, aby vysvětlil pozdější mnohonásobnost. Jeho myšlenka naprosto neťáhne k nějakému „monismu“ Ba není u něho

ani patrný nějaký náběh k jednotě. Jeho pozorování a zkušenosti mu dovolují ukázat, že mnoho druhův odvozuje se od typu staršího. Svěsti tyto starší typy na počet ještě menší, toť úsilí jeho bádání.

Ale to činí jako učenec, jenž nechce znásilnit fakta a dává je v sázku nějaké fantastické ideologii. Svěsti fakta na jednotu, toť cližádost filosofická: Karel Darwin nechce býti filosofem.

Až po něm přišli filosofové se svými krámkami moudrosti. A bylo třeba úplně znetvořit přírodopysnou hypothesu Darwinovu, aby se z ní stalo... vše, co se chtělo, a s jakou nestoudnou opovázlivostí.

Když se slavilo 100leté výročí narození Darwinova r. 1909, profesor Haeckel, jenž učil na universitě Jenské, rozloučil se se svými posluchači, ubíraje se na odpočinek. Právě při tomto stoletém výročí! Jaká to fatální shoda! Neboť tento profesor Haeckel nejvíce pobřídil už tak nedosti jasné nauky svého mistra.

Ah! tento žák neměl opatrnost Darwinovu! Tento profesor byl odvážný brach. Chodil jen se samými

hejsa! a juče! kolem díla mistrova... Není-li fakt, jichž by potřeboval, aby mohl logicky uzavírat, jak bysi přál — nuže, vždyť on se bez nich také obejde! A bude činit závěrky, jako by ta fakta měl. Byl by špatný chlapík, kdyby se pozastavil u pěti nebo šesti buněk, prvotních a různých, jichž potřeboval Karel Darwin ke vzniku druhů. Nikoliv, nikoliv — Jeť filosof, jeť monista, jen trošku vzletu, a máme tu hned jedinou prvotní buňku. Celá jeho nauka jeť na tom založena. Na jeho výmyslu, čirém, fantastickém výmyslu! Nejznamenitější darwinista jen proto, že nejvíce zneužil Darwinovy hypotchy! Jeho monismus jeť v naprostém odporu s dohady jeho mistra.

Filosof Haeckel, toť jedna z prvních a nejvelkolepějších karikatur Darwinových.

III

Krise Darwinismu.

Teď teprve uvidíte div divoucí. Zatím co naši nejbláhovější a nejposlouchanější „myslitelé“, zatím co naši mužové, činní ve veřejnosti, dále o sto šest hlásají darwinismus jako nesporné evangelium, učenci s ním jaksi zmlkli a z jejich řad pozvolna derou se hlasy, jež ho berou vážně v pochybnost.

U nich darwinismus ocitá se na holičkách. Jest velmi ohrožen. Má proti sobě zkušenosti a závěrky soudných odpůrců bájení a „věření“ ve vědě.

Nuže, není-li tedy darwinismus k ničemu, a nejsou-li daleky časy, v nichž darwinovská hypotéza bude míti v historii idejí totéž postavení jako má

dnes hypotéza toho dobráka Bernardina de Saint-Pierra, pak naše společnost, která se s důvěrou svěruje lehkovážným darwinistům, jest ve vleku nesmírné hlouposti, nebezpečného oslovství!...

A tím nabývá krise darwinismu ohromné důležitosti.

Aniž by sám bral v pochybnost samou ideu darwinismu, p. Gaston Bonnier, vážný učenec, vzal otázku tu na přetřes. Všichni biologové, tak praví, připouštějí, že se druhy měnily, mění a budou měnit; ale přiznává, že biologové nejsou za jedno o teoriích, jimiž by rádi vysvětlili tento vývoj tvarů.

Lamarcka pokládá za „opravdového přírodopytce“. Ale napsal: „Darwin není v pravém smyslu slova učenec“. Kdo jest tedy Darwin? „Prazvláštní filosof“. Jakožto pozorovatel jest „povrchní“ a ku podivu „vymýšlivý“. Zkrátka, p. Gaston Bonnier soudí Darwina, jak právě Darwin nechtěl býti souzen. —

Obecně p. Gaston Bonnier vidí v autoru *Vzniku druhů* a *Původu člověka* „blouznivce“, jenž samozřejmě i jiné obluzuje.

To se mi zdá skvoslné, vážné a komické. Člověk, od něhož závisí všechno soudobé myšlení, nebo aspoň podstatný směr, který soudobá myšlenka na sebe vzala, tento Darwin jest „přede vším obluzovatel“. P. Gaston Bonnier praví, že ten, kdo ho čte, „i když praví věci nesprávné“, zakouší „nevyjadřitelné potěšení“. A my jsme mysleli, že jsme u vědců! A toho není dosti!

P. Gaston Bonnier vyslovuje tomuto Darwinovi vděčnost, že jeho dílo vzniklo „v době, kdy přírodopytci zdají se zemdeni hromaděním fakt, aniž by je mezi sebou spojovali“. Zemdenost přírodopytců nám však nestačí!... Žádáme jiných důvodů, důležitějších, kdyžtě s takovým úsilím po celé mládež byl nám cpán tento roztomilý spisovatel! Či snad lidé, kteří to činili a po nich ještě činí, byli nějak trknuti a prostě si z nás ztropili blázny?...

V nynější době, praví p. Gaston Bonnier, darwinismus jest u velikém nebezpečí; v oblibě jest lamarckismus.

Lamarckismus učí v podstatě, že ústrojně bytosti se poznenáhlu přizpůsobují prostředí, v němž jest

jim žiti. Když krajina suchá promění se ve vlhkou, zvířata a bylinstvo přijímají pozvolna ráz akvačický (k vodě přizpůsobený). Masožravci naučí se plavati; rod za rodem budou plavati lépe a lépe; prsty jejich tlap se roztáhnou a konečně spojí se blannami: zkrátka, v kterémsi potomstvu z kun stanou se vydry; z rosniček stanou se žáby. A tak to chodí v životě!...

Jde to poznenáhlu, není na nic chvat! — ale jde to přece! A až to zmrzí Přírodu v tomto směru, tu se zase tyto nové tvary poznenáhlu vracejí v původní podobu...

Přizpůsobení se prostředí a dlouhá dědičnost vlastností nabytých, toť lamarckismus.

A darwinismus?

Již Lamarck mluvil o zápasu mezi bytostmi. A pak, Darwin četl díla Malthusova. Tak přišel na „svou“ myšlenku o „*struggle for life*“, jež zbásnil v „uchvacujícím obrazu“. Principem jest životní zápas a závěrek? — přežití nejschopnějšího.

Nuže, z toho darwinisti chtěli usouditi o stálém pokroku přírody. Haeckel sestavil „genealogické

rodokmeny, v nichž možno viděti všechny živé bytosti, zvířata i rostliny, jak se pravidelně odvozují jedny od druhých, přecházejíce vždy od tvaru nejprostšího k nejsložitějšímu“. Ah ano! vyžráli na chudáka Darwina.

K principu přežití nejschopnějšího autor *Vzniku druhů* připojuje jiný, totiž zákon přirozeného výběru. A víme, kam to došlo. P. Gaston Bonnier jej takto shrnuje: „Potomci týchž ploditelů nejsou vespolek rovni. Ti, kteří se odlišují nejvíce, nebudou míti přesně týž způsob života; budou tedy míti více výhod obstáti než ostatní, kteří, příliš podobní, zápasí mezi sebou úporněji o bytí“

Opravdu, diviti se musíme, co „učenci“ všecko nevynaleznou! Nejsou-li potomci těchže rodičů mezi sebou totožni, čím pak jest zákon dědičnosti, jenž hrá tak velkou úlohu v darwinské ideologii? A čím konec konců jsou různosti mezi potomky těchže rodičů?... Darwin je připisuje „nahodilostem“ To se snadno řekne; ale je ta věda cosi hrozně nuzného, když má po ruce takováto vysvětlení.

Mezi těmito nahodilostmi rozlišuje nahodilosti

„šťastné“ a nešťastné nebo bez významu. Ale šťastná taková nahodilost nás znepokojuje ve filosofii, která se holedbá, že se vyhýbá veškeré účelnosti. Darwin prostě chce lapiti slovem „nahodilost“, co ztrácí slovem „šťastná“. Ano; jenže ne- vysvětlil této nahodilosti. A ty jeho hezounké pří- klady, jimiž provází své vývody. Všimněte si té ve- selé historky s krkem žirafy a uvidíte, že darwinské hypotézy nejsou méně čtverácké než výklady Ber- nardinovy.

Zákon přirozeného výběru jest na tom dnes pra- bídně. Herbert Spencer — a učenci dnešní při- našejí k jeho námitce nové příspěvky — první na- mítal, že nepatrné rozdíly nemohou padati na váhu ve výběru. Nuže, běží o velmi nepatrné rozdíly pro počátky některého druhu. Udá se šťastná náhoda. Přežvýkavci bez rohů mají pojednou potomka s ma- lými hrbolky na čele. Toť původ rohů. A možno při- pustiti, že rohy, nástroje k boji, jsou znamenitou vý- hodou, již zvítězí nějaký rod. Ale malé hrbolky po- čáteční! to, prosím, nenamlouvejte dospělým. A tak celá darwinská soustava se hroutí.

Darwin sám zpozoroval několik roků před svou smrtí, že zákon přirozeného výběru nepostačuje.

Asi se utěšoval tím, že když neobstojí jeho hypotéza, zůstanou aspoň jeho pozorování a pokusy. Nuže, p. Gaston Bonnier prohlašuje, že podle jeho mínění „znamenitý náš přírodopysce nemá ani potuchy o experimentální metodě“ Aby to dokázal, uvádí pokusy Darwinovy.

Známo, že Darwin věnoval celý svazek masožravým bylinám a tři sta stran tohoto svazku droseře. —

Drosera jest drobná bylinka, jež roste v bahni-
tých půdách. Má dobré kořeny, jež pracují jako jiné kořeny; její listy jako listy všech rostlin pohlcují ze vzduchu kyselinu uhličitou. Ale Darwin chce, aby tato rostlina byla masožravá. Tvrdí, že požívá v přirozeném stavu hmyzy, a že jest možno živiti ji kousky masa.

Přírodopysce Roth v osmnáctém století pozoroval pohyby, jež se jeví na listě drosery, když se naň položí nějaký drocheť, dejme tomu mravenec. Chloupky listu se zahybují a pak list se úplně svine

na sebe; mravenec jest zalit lepkavou tekutinou chloupků a zmírá.

Takový jest fakt. Ten však nijak nedokazuje, že rostlina požírá hmyz.

Darwin však upozorňuje na něco jiného: šťáva, kterou vyměšují chloupky drosery, obsahují prý pepsin, látku, kterou vyměšují stěny našeho žaludku, aby mohl zažívat. Dobrá!... Jenže aby šťáva drosery obsahovala pepsin, Darwin poslal kterémusi chemikovi jakousi vodu, kterou umyl listy drosery. Chemik odpověděl, že „tato tekutina, okyselená kyselinou sírovou, vydávala silný zápach, podobající se zápachu pepsinu“ Toť vše; a to mu stačilo. P. Bonnier se táže, zda vyloučili tuto látku, zda ji chemicky a fyziologicky prostudovali, zda zjistili, že má schopnost zaživací. Nikoliv! I odsuzuje ledabylost takového postupu.

Vizte teď jiný pokus Darwinův s jinou droserou, mucholapkou. Na dva konce jednoho listu položil kousek masa na polo upečený a kousek želatiny. Po jedenácti dnech želatina úplně zmizela, a povrch listu zčernal na místě, kde bylo maso. Darwin se

ním nespokojil. Místo kousku masa nebo želatiny položil na list drosery kousek sýru. A po jedenácti dnech sýr tam byl stále; ani list nijak nepoznamenal.

Darwin z toho usoudil, že drosera miluje pečené maso, želatínu, a oškliví si sýr. Toť hezounký úsudek.

Jenže p. Gaston Bonnier navrhuje, nechť se udělá týž pokus ne však na listě drosery, nýbrž na stole. Co uvidíme po jedenácti dnech? Želatína zmizí; kousek pečeného masa zanechá stopu na dřevě; sýr bude tam stále a nezanechá žádné stopy. Usoudíte z toho, že stůl požírá ku podivu želatínu, dosti dobře pečené maso, ale o sýr vám nestojí? Ale pak ať se tomu nevěří u Darwina. Celkem p. Gaston Bonnier jaksi nevěří tomu, čemu se říká „masožravost“ u jistých rostlin.

Jinou otázkou, která velmi zabavovala Darwina, jsou vztahy květů a hmyzů, kteří je navštěvují. „Čímsi velikým“ bylo by „zkřížené opylení“. Ale Darwin nedokázal, že rostlině by vzešla sebe menší výhoda z takového opylení. A novější práce přírodopytců poskytují výsledky přímo opačné k závěrkům Darwinovým. Východisko vysvětlení darwinských jest

falešné; a p. Gaston Bonnier dokazuje, že ať se pustíme po této theorii kamkoliv do skutečnosti, jeví se čím dál tím fantastičtější.

Povšimněme si kromě toho stylu Darwinova při těchto výkladech. Piše, že velikost, tvar a barva ústrojů květu „jsou vždy tak vypočteny, aby hmyz, ba často aby hmyz určitého druhu byl nucen, když hledá nektár, klásti své tělo do určité polohy“. Květy se usťrojí ve své šatně, *aby* se libily včelám a motýlům; vydychují vůně, *aby* přivábily tyto hosty; dávají jim nektar, *aby* je odměnily. Má-li květ trubkovitou korunku, takže včelce jest nesnadno tam vniknouti, to *proto*, *aby* do ní mohli vniknouti toliko někteří motýlové se svými sosáčky, atd. Není-liž podivno, že Karel Darwin dospívá takto k větám podobným, jakých natvořil Bernardin de Saint-Pierre? A podobnost není povrchní. Filosofie Darwinova ve svých základech chce býti vysvětlením světa bez jakéhokoliv finalismu. Chce vysvětlovati každou podrobnost skutečnosti pouhou působností dějinyých příčin. Nuže, již výše jsem poznamenal, co účelnosti jest v pojmu šťastné náhody: a teď

pozastavte se nad Darwinem se všemi těmito *profo, aby*. Může být většího bernardinismu?

Celá jeho theorie kříženého opylení spočívá na faktě, že hmyzové přecházejí s květu na květ a takto, přenášejíce životodárné prvky jednoho květu na druhý, kříží pyly. Nuže, Darwin napsal: „Dvě léta, co pozoruju orchideje, nemohl jsem nikdy uvidět, že by nějaký hmyz navštívil některý květ, vyjma dva motýle“. Přiznání oprávněné; ale pak?... P. Gaston Bonnier se tomu však velmi diví: vždyť kdokoliv, kdo se prochází v lese nebo na louce, může snadno vidět, čeho Darwin neviděl.

Zkrátka, Darwin sestavil o květech theorii „romantickou, na první pohled svůdnou“ Tato theorie však vychází z fakta obecného, který není ničím odůvodněn; většinou okolností, uvedené pro tuto theorii, jsou „od kořene falešny“

Takový jest Darwin podle p. Gastona Bonniera. A transformismus „není vážně dokázán ani pro přecházení jednoho druhu ve druhý, ani pro dědičnost nabytých vlastností“

Nuže, všechno soudobé myšlení jest podrobeno

ideji transformismu jako samozřejmému dogmatu. A co se napáchalo bláznovství a neopatrností jménem transformismu! Ale nevidí se tomu konce: naši myslitelé nesedí na oslici, aby ta za ně uviděla anděla, stojícího v cestě s plamenným mečem zákazu: až potud a ani o krok dále! Naši myslitelé lezou jako vši a jsou houževnatí jako plísňě dřevokazné. Je to směšná a hrozná historie.

IV

Darwinismus v historii.

Jedním z nejmrzutějších následků darwinismu jest to, že překroutil, znetvořil, převrátil neobyčejně pojem historie.

Ať se to vidí nebo nevidí, naši filosofové historie jsou všichni nebo skoro všichni žáky, často tajnými žáky nějak zkomoleného darwinismu, jenž sám, jak jsme viděli, jest smyšlenkou, fantastem. Jejich ctižádost tíhne k tomu, aby v hromadě historických fakt našli zákon, jakýsi zákon, jenž by byl pravidlem dění, a jenž rozvrhuje události na ten běh, jak nám jej věkové podávají. Nechtějí ani Fatum starých, ani Prozřetelnost. Tajemných a vrtošivých

mocí bojí se opravdu jako děti strašidel, nebojí se však o sebe, ale o své krámky soustav, aby jim je nerozházely jako lehké zboží „do čtyřvětrů“. Neboť chtějí sami *předvídati*, toť jejich kokešnost vůči davům. —

Zkrátka, potřebují evolucionismu, vývojové nauky. Jsou učenlivě oddáni této ideji, sdružené se sesterskou a chimerickou ideou pokroku. Věci jdou pro lidstvo od horšího k lepšímu, i přes pohromy, i přes revoluce, ba právě skrze ně, jejich obrodnými účinky.

Mají konec konců též svou fatalitu, ale šťastnou, bez mysticismu, nepohodlného jejich suchosti. Tato vývojová fatalita se rozvinuje v nutném zřetězení příčin a účinků v nepřetržitém sledu. Z těch a z těch příčin vyplývají ty a ty účinky; a zase naopak, takové a takové účinky pocházejí z těch a z těch příčin a nemohou pocházeti ze žádných jiných. Takový jest zákon. A to se zdá dostačujícím vysvětlením pro všechny historické zjevy; historie jest zkoumáním příčin jako přírodověda.

A teď jest další krok: když ty a ty zjevy měly v zá-

pětí ty a ty následky, budeme moci pozorováním zjevů *předvídati*, co přijde. To je už přece vymoženost! Triumf vědy!... Poněvadž řetěz příčin a účinků jest pevný a nepřetržitý do minulosti i do budoucnosti, nestačí jen probíhati jím v obou směrech, od účinků k příčinám do minulosti, nebo od příčin k účinkům do budoucnosti?

Ach, naprosto nestačí! Neboť skutečnost se jeví zcela jinak, a chceme-li, na příklad, aby nám byla prokázána touto metodou epopeja Napoleonská, uslyšíme jen blbé žvanění.

Nebylo ostatně co jiného čekat. Příčin vždy jest neskonalý počet a jejich pletivo tak umělé, tak hojné jinými možnostmi a proměnami, že není ani pomyslení, aby z několika ojedinělých faktů, jež člověk může pojmuti, bylo možno ustaviti studium dějin na těchto „základech“. Minulost filosofů historie jest strašně obmezená a proto jejich předvídavost budoucnosti dopracovala se k té jemnosti, že obyčejně neuvidí, do čeho nosem nevrazí.

Oh nikoliv, tak nemožno přistoupiti k této zácloně věků! Většina příčin nám uniká; jsou skryty, není na-

prosto, čím se jich zmocníti. Jsou to věci z „viditelných“ věcí nejtajemnější, svým počtem, svou subtilitou, svou nesnadností, svou nepřístupností, tajemnější než nějaká mystická idea, hodné jen formy starodávných mysterií...

V.

Důsledky.

Jaké, pro Boha, důsledky v takovém Babelu základních pojmů! Aspoň tento: Ať se neříká: — Tím hůře, konec konců, tím hůře pro filosofy historie; to jest jejich věcí, to už ponechme akademiím politických a morálních věd!...

Nikoliv! toť věc každého z nás: jako každá hodina souvisí s minulostí, tak doba souvisí s ideou, již má o historii.

A pochybujete-li o vlivu, jejž má na veřejnou myšlenku falešný darwinismus historie, jen čtěte noviny, z nichž lid čerpá svou věrouku.

„Jest třeba jíti s dobou, a pravou slabostí jest, po-

hružovati se v rozjímání dob minulých.“ Tak čteme v nich na první namátku. Doby minulé! Když tohle řekli, všechno řekli!... A doby minulé, toť úhrn všeho toho, co se jim nezamlouvá. Umějí jak na obrtlíku házet do pověstných temnot středověku všechny názory, jež nejsou od nich. Ta neb ona politická nebo sociální theorie, která si nezasloužila jejich souhlasu: tma středověku!

Třeba jíti s dobou: a naši myslitelé tolik chvátají, že už jsou občany, kdož ví jaké doby budoucí, problematické a nesmyslné.

Krásné a silné doby historie se energicky opíraly o minulost a byly si toho vědomy s oprávněnou pýchou. Naše doba tříští se a těká ve snu illusorní a pitvorné budoucnosti.

Vezměte jiného novináře, p. Henry Bérengera v *Actionu*: „Čas dogmat dnes již minul.“ Jsa neopatrným sektářem evolucionismu, věří tomu, co praví. Mají sami sebe hrozně rádi, ti to proroci! Tento nemiluje dogmat, protože jest ve straně protiklerikální. Hlásá tedy, že doba dogmat pominula, duch náboženský jest zrušen, a on jest velmi spokojen

sám sebou a touto dobou. Jak dalece tomu odpovídá skutečnost, o tom se do smrti již nedoví: neboť se musí od nynějška všeho vystříhati, co by v něm zviklalo „věřícího vědy“ a co by ho mohlo připravit o nějaké *jeho* dogma.

Tím nechceme říci, že každý soudobý socialismus¹⁾ jest toliko náboženský: rozhodně ne. Jsou v této nauce hlupoty a jsou mezi jeho přívrženci řašáři a pálení kostelníci, kteří nezasluhují tohoto ctného pojmenování. Ale optimismus, který jest základem každého socialismu, jest jakýmsi libovolným náboženským dogmatem, s horlivostí přijímaným, úkonem víry. Davové, srocování socialismem a vůdci anarchie, jsou oživováni nadšením jen náboženským.

Nikoliv, doba dogmat neminula. Ale na rozdíl s někdejšími tradičními naukami jest pravda pravdoucí, že dogmata, jež jsou dnes v módě, mají málo krásy, blázní hlavy a uvrhují země v nebezpečí.

¹⁾ Zase upozorňujeme, že nemíníme „stranu socialistickou“, nýbrž socialismy všech stran.

VI.

Pomsta Minulosti.

Lidé, kteří věří, že minulost jest mrtva, byli velmi překvapeni minulého roku (1911), když uviděli, jak jedna z forem minulosti, o nichž věřili, že jsou dokonale zničeny, tak živě se projevila.

Monisté a jiní myslitelé zapomněli, že jest venkov. Champagne náhle jim to připomněla. A tyto děti revoluce mohly s melancholií konstatovati, že dílo „slavných“ otců v mnohých bodech zmetalo.

Sotva Ústavodárné Shromáždění začalo jednati, rozhodlo se potlačiti krajinské útvary. Jest tomu sto dvacet let; a kraje se hlásí k životu, a jeden z nich mocnou pěstí. Ideologové ze 1789 a ze 1793 po-

bili mnoho lidí; zničili mnoho krásných věcí, zpusťo-
šili mnoho ušlechtilých idejí: a přece poněkud méně,
než doufali. Mezi oběťmi a troskami zůstaly tradice,
obyčeje a myšlenky, jež měli za mrtvé, jež však je
přežily. A tak od té doby již několikrát narazili na
fakta, proti nimž nic nemohli.

A přece často pracovali s nadšením, s geniem,
šli v horlení až v absurdno. Zdá se mi, že jednoho
dne, až spadne oslnění s očí, pocítí se, jakého úžas-
ného komična se dopouštěli, když rozhodovali
o rovnosti všech lidí.

Všechno přičinění bylo marné: lidé dále byli ne-
rovni a zdá se, že od té doby čím dál jsou méně
rovni. A venkov, zrušený otci revoluce, venkov dále
žije. Sieyés měl čich, když upozorňoval na vzrůsta-
jící hnutí v provinciích. Půjde-li každý kraj za svými
choutkami, roztrhne se země v drobné republiky
skoro neodvislé a bude z toho v úřadech jen ne-
pořádek.

Což však tak náhle?... Ano; a Sieyés právem
se čehosi bál. Ústavodárné Shromáždění si slibo-
valo, že zničí prastarou ideu monarchickou. Nuže,

taťo idea byla, možno-li takťo mluvití, svorníkem klenby francouzské budovy. Rozbijte svorník klenby, a hned se sesuje; stavba jeť zničena.

A tak důvtipná poznámka Sieyésova obsahuje strašné přiznání: odhaluje mimovolně nesmírné poškození země revolučním podnikáním.

Kolegové Sieyésovi naráz jej pochopili; a hned se pustili horlivě do zachraňování venkova.

Vystupuje Thouret a navrhuje, aby se království rozdělilo v osmdesát částí po třech stech dvaceti čtyřech čtverečních mílech. Vystupuje Mirabeau a chce sto dvacet dílů. Bengy de Puyvallée chce jich sedmdesát; je tady však také Aubry du Bocher, a ten by měl raději počet sto deseti. Jsou tu jiní jeťě, a prý nejlepší bude číslice sedmdesát pět, nebo osmdesát pět. Kdosi však má výbornou myšlenku: aby jich bylo, nevím už kolik. A tak se házelo číslly, improvisovaly se zásady, statistiky, geometrie. Komusi nešlo na rozum, že by díly mohly býti nerovny, když lidé budou rovni. I navrhoval šachovnici o stejných čtvercích — rovných jako lidé. Ale vždyť nerovnost plošná nebude na závadu, tak rozumuje jiný, jen

když budou si dílce rovny lidnatostí. Což však, zvětší-li se porody v některé, bylo by třeba děcka v povijanech přenášet z jednoho konce Francie do druhého, a bude s tím potíž. Úřady konec konců na všechno nestačí.

Jak se tiito osvícenci viděli všemohoucími! Pranic nedbali filosofa, jenž řekl: „Přírodě se poručí, jen když se poslechne.“ Byli zbláznění svým vítězstvím nadl zchátralými otci, chtěli býti autokraty i vůči Přírodě; a tiito výmluvní protivníci tyranie zapřisáhli se, že energicky ztyranisují fakta odvěká.

Ovšem že není tak těžko vésti na papíře přímé nebo křivolaké čáry a prohlásiti, to že budou od nynějška hranice krajů a okresů. Rovněž není nenasnadno ustanoviti v těchto okresech některého kamaráda prefektem. Jenže tím nic se nevytvoří, neboť živoucí realitu nelze improvisovati, ta musí vyrůst. A tak departementy staly se abstrakty, jež nemají žádné podstatné a autentické hodnoty. Jsou jen na papíře. Jsou umělé, a to se cítí. Nepředstavují nic v očích, v duchu a srdci obyvatelstva. Mají smysl jen pro poslance a úředníky. Malá tedy vymoženost

našich revolučních otců. Nestojí to ani za řeč. Neboť kraj není nahodilé rozhodnutí nějakého shromáždění, nýbrž příroda, historie, život předků. Na jeho půdě vytvořily se produktivní analogie, jež dosvědčuje již její vzhled a jež dávají ráz dennímu životu jeho obyvatel. Jest setkán z dní a všech hodin dne, ze všech podrobností mravů a zvyků, o nichž se obyvatelé nedohodli na schůzích. Ale pone náhlu, po věky, se tvořily, zlepšovaly, zhoršovaly, vřely, ladily se, až znenáhla daly kraji jeho osobní ráz.

Kraj jest dlouhá minulost, velmi jsoucí, velmi reální, dlouhá minulost skvělých zápasů se zvěří a počasím, dlouhá doba válečných přeháněk, pracovitého míru, vítězství a zkoušek všeho druhu, dlouhá minulost společných bolestí a radostí.

Jak byl rozkošný ten náš venkov! Tu a tam ještě možno se aspoň dohadnouti někdejšího života ze zbytků a zkazek, neboť pamětníci již vymírají. Tento život, to byl sám lad krajiny; když čteme paměti ze starých dob, zdá se nám, že naše země byla jindy rozmanitější, původnější, malebnější, oplývající hojností darů země, půvaby a zdravotou.

Kraje staré Francie skládaly jindy pohyblivý vzhled, tvář této země, mnohovýraznou a uchvacující, jež od těch dob zhubeněla, ochořela.

Mezi kraji byla rodinná důvěrnost. Byly všechny dokonale francouzské. A přece každý měl svou osobitost, jeden vážnou, druhý smavou, ten snivou, onen bojovnou; jeden zpíval u stád ovec, druhý jen měl na mysli půtky; processí se střídaly s farandolami, ten byl zakuklen, onen hrál stužkami. Každý měl své zvyky, svou hudbu, své zpěvy, přísloví, legendy, besedy.

Každý byl malou vlastí, jež však nezapomínala vlastní velké. Teď máme světoobčany, vesmířany: nejsou ani z provincie, ani ze země. Světoobčanství však ve skutečnosti není; a zbývá jen pitomost. Neboť vlast se rozšiřuje prostorově, pokud se umí rozšířiti láska a obraznost obyvatele té které vlasti. Meze tohoto rozpietí duchovního jsou hranicemi vlasti. Kraj napomáhal duším, aby mohly dál než za humna. Ale département? Nikdo nemiluje départementu, protože département nic není.

Champagne dokázala, že přes všechny pohromy

venkov Francie trvá a vysmívá se bezhlavosti našich ústavářů.

Všechno dobré starého života francouzského trvá v skrytě a kvetlo by, kdyby naši vývojovci ho nepotlačovali svými nejapnými naukami.

KURS 10.
v červnu l. P. 1925.

Z knihy Beaunierovy vybral

JOSEF FLORIAN.

Obálku navrhl

WILLI WESSEL.

Vytiskl

VIKTOR DVOŘÁK

v Moravských Budějovicích.

Skladem u

MARTY FLORIANOVÉ

ve Staré Říši na Moravě.

DEO GRATIAS.